

Arbeiderpartiet

RAPPORT - 2020

ARBEIDERPARTIETS NORDOMRÅDEUTVALG

Større, nærmere og grønnere

Innhold

Ny nordområdepolitikk: Større, nærmere, grønnere	4
Geopolitikken: Norges viktigste strategiske satsingsområde	6
Utdanning og kompetanse - kunnskap i nord, for nord, fra nord	8
Velferd for alle: En stat som stiller opp, velferdstjenester nært folk	12
Næring: Skape verdier av felles ressurser	14
Grønn omstilling: Nordområdene kan levere klimaløsninger for Norge	18
Infrastruktur: Modernisering av infrastrukturen i nord	20
Utvikle samisk og kvensk språk, kultur og samfunnsliv	22
Svalbard: Grønn utvikling i et livskraftig familiesamfunn	23

Nordområdeutvalgets medlemmer:

Martin Henriksen, leder, Stortingsgruppa / Troms
Eva Husby, Finnmark
Arild Olsen, Svalbard
Hill Marta Solberg, Nordland
Rune Rafaelsen, Finnmark
Kristin Røymo, Troms
Tomas Norvoll, Nordland
Aino Olaisen, Nordland
Johan Vasara, Finnmark
Marianne Aasen, Viken
Geir Myrflott, LO
Agnete Masternes Hansen, AUF

Nordområdeutvalget ble satt ned av Aps sentralstyre i desember 2019. Denne rapporten er vårt forslag til ambisjoner for nordområdene det neste tiåret, og hvilken retning politikken til en ny regjering bør ha.

Større, nærmere og grønnere

Nordområdene er Norges viktigste strategiske satsingsområde. Initiativer vi tar i nordområdene er viktig i nord, for Norge og i verden.

Det er behov for ny giv i nordområdepolitikken. Arbeiderpartiet vil fornye og forsterke innsatsen og ha større ambisjoner for utviklingen i nord. Nordområdepolitikken må nærmere folk og bety noe for deres hverdag.

Arktis er et geopolitisk tyngdepunkt – av ressursmessige, klimamessige og militærstrategiske årsaker. Økt aktivitet som følge av mer isfritt areal og en endret sikkerhetspolitisk situasjon gir nye behov. Dette bildet gir muligheter for Norge, men også behov for å sikre våre egeninteresser i en ny tid og ta ansvar for bærekraftig forvaltning.

Nord-Norge og nordområdene er en avgjørende del av den norske økonomien, og betydningen vil bare øke i årene

framover. Ressursene fører med seg enorme muligheter: Havbruk, energi, mineraler, reiseliv og industri. Vi vil skape mer, og sørge for at mer av verdiskapingen fra våre felles ressurser skjer lokalt.

Skal vi ha aktivitet, utnytte ressursene og ha troverdighet overfor våre naboer, må det bo folk i Nord-Norge og på Svalbard. Vi har i de senere år sett en nedgang i folketallet, på tross av økonomisk vekst. Dette er en utvikling som ikke kan fortsette. Derfor må sentralisering snus til satsing.

Vår viktigste ressurs er våre barn og unge. De skal få vokse opp i et sterkt og levende Nord-Norge der det er attraktivt å bo og flytte til, med gode velferdstilbud og attraktive arbeidsplasser.

Det mest sentrale i nordområdepolitikken det neste tiåret vil være å bygge kunnskap, skape nye arbeidsplasser av ressursene og løse klimakrisa. På den måten vil vi styrke nordområdenasjonen Norge.

Våre ambisjoner for nordområdene

Vårt viktigste fredsprosjekt

Det er i nord Norge møter verden, og der vi i størst grad kan påvirke utviklingen. En fredelig, regelstyrt utvikling der Norge tar lederskap sikrer rom for verdiskaping og trygghet både for folk her hjemme og i våre naboland.

Attraktivt å bo i nord

At det bor folk i nord er avgjørende for å ha aktivitet, utnytte ressursene og sikkerhetspolitisk viktig. Gjennom å skape nye jobber og systematisk satsing på kunnskap skal nord være et attraktivt sted å bo og jobbe.

En stat som er tilstede, ikke trekker seg unna

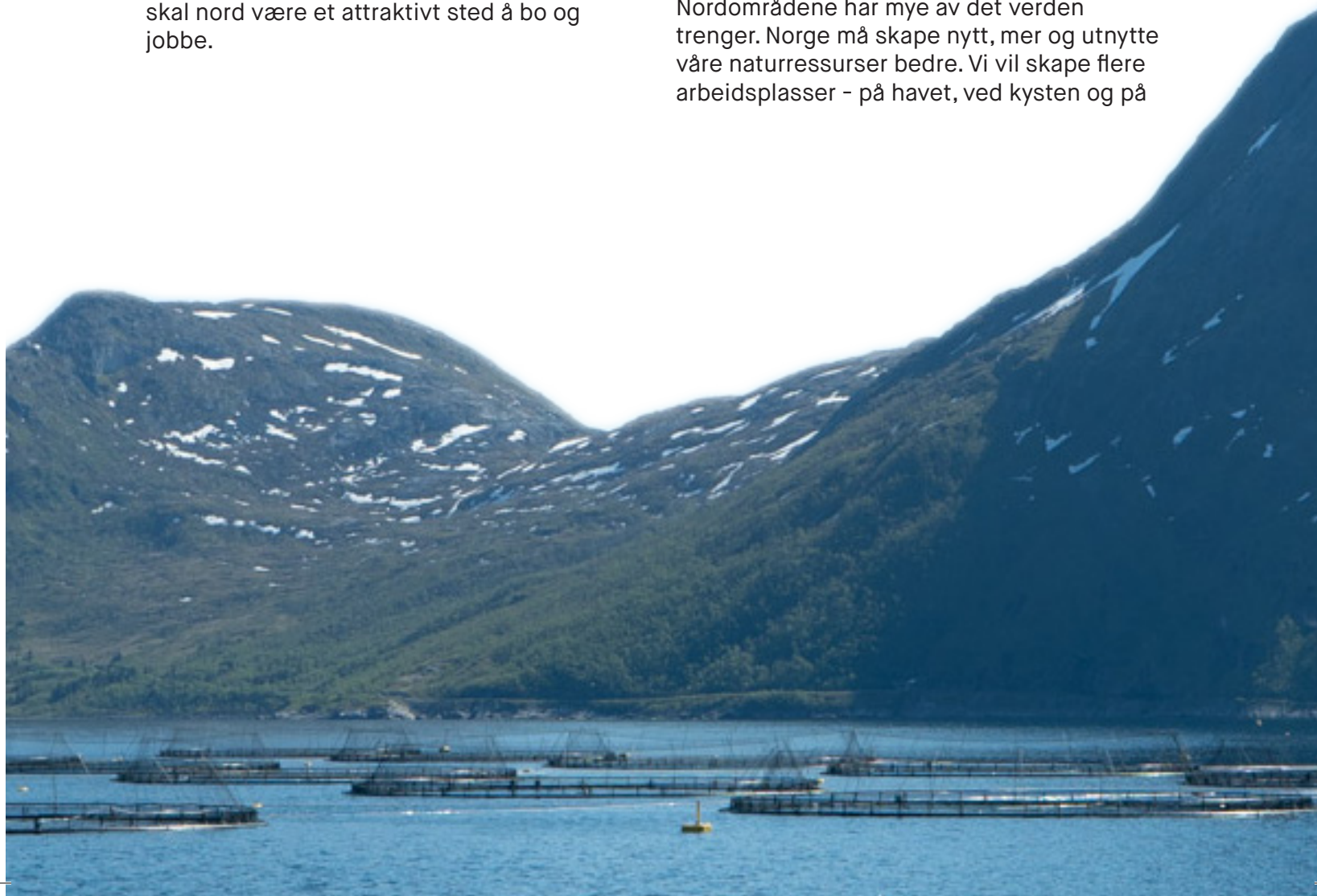
Det offentlige skal være en medspiller i utviklingen. Sentralisering må snus til utvikling, og mer kompetanse må bygges i nord.

Sentrum for grønn omstilling

Klimaendringene merkes sterkest i Arktis, men i nord er vi også godt posisjonert til å levere klimaløsninger. Vårt mål er å utvikle nordområdene til verdens mest bærekraftige region.

Skape mer fra våre felles ressurser

Nordområdene har mye av det verden trenger. Norge må skape nytt, mer og utnytte våre naturressurser bedre. Vi vil skape flere arbeidsplasser - på havet, ved kysten og på

Norges viktigste strategiske satsingsområde

Norges posisjon og rolle i nord er unik. Det er stor internasjonal interesse for utviklingen i nord, med flere aktører som har til dels motstridende interesser. Flere land, deriblant stormakter som USA, Russland, Kina og EU, har fornyet interesse for nord. Norge må bygge på erfaringene som både NATO-alliert og nabo med Russland for å manøvrere klokt og langsiktig for å sikre en fredelig og bærekraftig utvikling i området.

Vår sikkerhetspolitikk bygger både på fasthet og avskrekking og på dialog og samarbeid. En vellykket praktisering av denne politikken innebærer at når vi intensiverer politikk for fasthet og avskrekking må vi samtidig balansere med å forsterke politiske tiltak for beroligelse.

EØS-avtalen er svært viktig for å sikre markedsadgang for våre bedrifter. Vi må utnytte dette samarbeidet med EU bedre for å ta i bruk potensialet som ligger i å samarbeide med Sverige og Finland i nord. Den sikkerhetspolitiske situasjonen viser at det er uklokt å melde seg ut av de internasjonale møteplassene vi i dag har tilgang til.

1. Norges viktigste fredsprosjekt

Å sikre en fredelig, regelstyrt utvikling er i Norges interesse og legger grunnlaget for en trygg hverdag for folk hjemme og i våre naboland. Utviklingen de siste årene har vist at stabilitet i nord også er viktig for stabiliteten i verden.

Å ta lederskap for en fredelig utvikling forutsetter tilstedeværelse. Det må rett og slett bo folk og være aktivitet i nord. Fraflytting og manglende utvikling reduserer vår troverdighet. Nye initiativer og innsats for bærekraft og internasjonal rett vil derimot gi Norge en enda mer sentral rolle og definisjonsmakt i samarbeidet med andre aktører.

Vårt fredsprosjekt handler derfor om å bygge opp, ikke bygge ned eller sentralisere.

Norge har erfaring med å arbeide for lav spenning i nord og har bidratt til å skjerme nordområdene mot strategisk konkurranse mellom stormakter. De neste årene må vi styrke det som er fredsbyggende i nord, blant annet det institusjonelle samarbeidet mellom landene og folkene i nord og strukturer som Arktisk Råd, Barentsrådet og folk-til-folk samarbeidet. Norge må arbeide aktivt med EU og andre samarbeidsland for å fremme våre synspunkt og prioriteringer på den internasjonale arenaen. Samarbeid er avgjørende. Vi må unngå at stormaktene trekker inn konflikter som ikke angår nordområdene i det arktiske samarbeidet.

2. Aktiv tilstedeværelse og nye initiativer

Aktiv tilstedeværelse i nord sikrer suverenitet og norske interesser. Et sterkt og forutsigbart forsvar gjør det enklere å fortsette vår linje med dialog og folk-til-folk samarbeid med våre naboer. Det bidrar til avspenning at oppgaver som er viktig for oss og våre allierte så langt som mulig løses av Norge. Dette forutsetter et sterkt og moderne forsvar med tyngdepunkt i nord, inkludert sentrale ledelsesfunksjoner. Ledelse for NAO, FOH og Kystvakta må fortsatt være lokalisert i nord. Kystvakta har en helt sentral funksjon i å overvåke og kontrollere våre havområder, og må være operativ med økte seilingsdøgn.

Det er behov for å styrke den utenriks- og sikkerhetspolitiske dialogen i nord og etablere felles møteplasser for å diskutere sikkerhetspolitiske utfordringer. Utvalget vil etablere et Senter for arktiske strategiske studier av UiT og Nord universitet i felleskap, i samarbeid med instituttsektoren og andre samfunnsvitenskapelige miljø. Dette kan utvikles til å være en akademisk møteplass for aktørene i nordområdene.

3. Naboskapet i nord

Norges posisjon i nord skal brukes til å bygge satsinger som kan eies på tvers av landegrensene. Godt samarbeid over grensene lokalt, mellom myndigheter, folk og næringsliv er viktig i seg selv og for Norges posisjon.

Folk-til-folk samarbeidet, ulike ordninger for kulturelt samarbeid som det samiske, handel, klima og miljø, og støtte til organisasjoner og aktører som jobber på tvers av grensene, har bidratt til å bygge gode relasjoner og tillit. Vi vil styrke samhandlingsarenaer som Barentssekretariatet, Arctic Frontiers og Arctic Mayors Forum, og øke støtteordninger som Arktis 2030. Det er av sikkerhetspolitiske

grunner viktig å opprettholde en betydelig sivil-offentlig tilstedeværelse i Øst-Finnmark. Norge skal utvikle det grensenære samarbeidet med Russland i nord. Dette er i begge lands interesse og kan bidra til å dempe den sikkerhetspolitiske spenningen. Norge må ta en ledende rolle i samarbeidet om operativ søk- og redningstjeneste i det arktiske havområdet.

Vi bør også ta initiativ til forsterket internasjonalt forskningssamarbeid om klimaendringer i Arktis og aktivt bruke kunnskap fra nord i internasjonale klimaforhandlinger. Klimatilpasning basert på kunnskap om framtidig klima må tas inn i forvaltning og næringsliv.

- kunnskap i nord, for nord, fra nord

Kunnskap er navet i nordområdepolitikken, og nøkkelen til å gi alle unge sjansen en god utdanning, sikre bedriftene kompetanse og til å utvikle ny forskning og verdensledende miljøer.

En langsiktig, strategisk kunnskapssatsing er nødvendig for å nå målene om velferd, verdiskaping og grønn omstilling. Vi vil utdanne flere i landsdelen og bygge kompetansemiljøene og institusjonene sterkere. Aktiv tilstedeværelse gjennom forskning og kompetanseutvikling sikrer også norske interesser, og gir oss en fordel internasjonalt.

Målet er at det utvikles kunnskap i nord, for nord, fra nord.

1. Øke kvaliteten i en god nord-norsk skole

Alle barn fortjener å møtes av en skole der de både trives, lærer viktige ferdigheter og blir forberedt på voksenlivet.

Selv om mye har gått i riktig retning de siste årene er det fortsatt for mange som ikke gjennomfører videregående utdanning i nordnorske fylkene. En del av årsaken til frafall er resultater fra grunnskolen, som igjen kan knyttes til sosioøkonomiske forskjeller mellom landsdelene og mangel på kvalifiserte lærere. Det er behov for et systematisk samarbeid for å utjevne slike forskjeller fra grunnskolenivå for å skape like gode utdanningsmuligheter for alle barn. Bosted i Norge skal ikke avgjøre hva slags skolegang hver enkelt får.

Utvalget foreslår å opprette et femårig skoleutviklingsprogram som gir alle kommuner tilbud om støtte til kvalitetsutvikling, kontakt med fagmiljøer og erfaringsutveksling med andre kommuner. Grunnleggende ferdigheter, tett oppfølging

av elevene, gode overgangsordninger, støtte borteboere og tettere samarbeid mellom arbeidslivet er viktig i dette arbeidet. Digitalisering kan være et virkemiddel for å gi alle elever samme tilgang til undervisning.

Det er også et klart behov for flere kvalifiserte lærere. Nordområdeutvalget vil anbefale at insentivordningene for rekruttering av lærere til landsdelen videreutvikles og styrkes.

2. Utdanning nært der du bor – opptrapping av desentralisert utdanning

Arbeidslivet endres og stiller nye krav til arbeidstakerne og bedriftene. Samtidig må behovet i viktige velferdsyrker som lærer, sykepleier og helsefagarbeider dekkes. Dette betyr at tilbudet om etter- og videreutdanning må øke betydelig, særlig i nord der formalkompetansen blant voksne er lavere enn landet for øvrig.

Desentralisert utdanning i nord skal styrkes, slik at mer utdanning kan tas nær hjemstedet. Vi vil stille tydelige nasjonale krav om regional tilstedeværelse og bruke tildelingsbrev, bedre finansieringssystem og utviklingsavtaler for å øke det desentraliserte tilbudet. Fagutdanning og universitets- og høgskoletilbud må i større grad skreddersys til det offentlige og næringslivets behov i hver region. Fagskoletilbudet må bygges og studiesentrene styrkes som regionale hub'er for desentral utdanning sammen med universitetene og samisk høgskole.

Digitalisering kan løse utfordringer knyttet til store avstander. Det bør etableres et pilotprosjekt der man bruker digitale løsninger for å gi steds- og tidsuavhengig kompetanseheving til voksne. Antallet studieplasser må økes, særlig innen viktige yrker der det mangler tilstrekkelig kvalifisert arbeidskraft.

Deler av arbeidslivet i nord er særlig avhengig av stor bruk av utenlandsk arbeidskraft. I disse bransjene bør den arbeidsrettede norskopplæringen styrkes.

3. Nytt forskningsløft i nord

Det må utdannes og forskes bredt i nord. De siste tiårene har det blitt satset mye på utdannings- og forskningsinstitusjonene i nordområdene, og deler av dette ligger i front internasjonalt. Potensialet for ytterligere utvikling er stort.

Utvalget foreslår et løft for samfunnsvitenskapelig forskning knyttet til nordområdene for å få nødvendig kunnskap om befolkningsutvikling, levekår, bosetting og arbeidsmarked. Vi vil også utvikle nye forskningsprogrammer for nordområdene særlig innen ressursforvaltning, havbruk, romaktivitet, energi og klima, som involverer de norske universitetene og partene i arbeidslivet.

Det at vi har to universiteter og en samisk høyskole i landsdelen er en enorm styrke for nordområdenasjonen Norge. De to universitetene er viktige nordområdeaktører som vi vil gi særskilte oppdrag som er særlig relevante for utforsking og verdiskaping i nordområdene. Samarbeidet dem imellom bør utvikles. Utvalget foreslår at det opprettes nye toppforskningssentre, kombinert med et regionalt talentprogram i samarbeid med internasjonale toppinstitusjoner som kan gi nye impulser og ledende forskning. Relevante fagområder er klimaforskning, fornybar teknologiutvikling, havbruk, fiskeri- og havforvaltning, samfunnsforskning og romvirksomhet.

4. Bygge kompetansemiljøene

Kompetansen om nordområdespørsmål bør ligge nært ressursene og utfordringene. Derfor kan flere virksomheter med fordel være basert i nord.

Over 80% av de norske havområdene ligger i nordområdene, og en stor del av kompetansen og institusjoner knyttet til havet bør finnes der. Utvalget foreslår å bygge opp et fiskeri- og havbruksjuridisk miljø i nord som kan supplere den nasjonale forvaltningen. Utvalget vil at Fiskeridirektoratet deles, med et eget fiskeri- og havbrukstilsyn lokalisert i nord. Et nasjonalt senter om bærekraftig havforvaltning globalt bør etableres i tilknytning til BarentsWatch og Senter for hav og Arktis. Det bør vurderes om disse tre skal danne et nytt kraftfullt havsenter.

Norsk Romsenter bør flyttes til nord, der forskningsmiljøer og eksisterende industri finnes og skal bygges videre opp i rom- jordaksen Andøya - Narvik - Tromsø - Svalbard. Utvalget anbefaler at Andøya Spaceport blir realisert så raskt som mulig og at det utvikles et nasjonalt senter for rombasert virksomhet i tilknytning til Spaceporten. Et senter for jordobservasjon i Tromsø knyttes til kompetansemiljøet ved K-SAT, UiT og Norsk Polarinstitutt. For å møte beredskapsutfordringene bør det opprettes et senter i Bodø knyttet til samfunnssikkerhet og beredskap med vekt på utfordringer i nord. Sámi allaskuvla/Samisk høyskole spiller en avgjørende rolle i å fremme og utvikle samisk kultur og språk på tvers av landegrensene i nord. Det er viktig å styrke og utvikle Sámi allaskuvla for å få utdannet flere samiskspråklige lærere, sykepleiere og andre fagpersoner med samiskspråklig og kulturell kompetanse, samt å sikre det samiske innholdet i profesjonsutdanningene ved andre universiteter og høyskoler.

- En stat som stiller opp, velferdstjenester nært folk

Skal vi utnytte mulighetene i nord, må det bo folk i nord.

Flere år med sentralisering på en rekke sentrale områder har ført til at mange lokalsamfunn har mistet statlige arbeidsplasser og kompetanse innen jus, økonomi og samfunn. Befolkningen må ha tillit til offentlige myndigheter og oppfatte dem som en medspiller.

Vi vil styrke de lokale demokratiske institusjonene slik at mer av utviklingen som skjer i nord, styres fra nord. Staten skal være en aktiv pådriver for å skape vekst og aktivitet, og tjenestene skal være tilgjengelig nært der folk bor.

På mange områder har det foregått en sektorvis sentralisering innen det offentlige, uten at det har blitt tatt overordnet ansvar for de helhetlige konsekvensene for lokalsamfunnene. Storting og regjering må nå ta ansvar for den samlede virkningen av statlige etaters organisering og den helhetlige utviklingen i regionene.

1. Nærhetsprinsipper mot sentralisering

Utvalget vil snu sentraliseringen og fremme en helhetlig strategi for statlig nærvær i regionene, der statlig tilstedeværelse sikrer velferdstjenester nær befolkningen, og der offentlige etater og institusjoner bidrar til arbeidsplasser og kompetansemiljøer.

Nærhetsprinsipper for statlig styring:

- Statlige virksomheter skal organiseres slik at kompetansen ligger så nært innbyggerne om mulig.

- Ved omstillinger og effektiviseringer skal virksomheter først utrede hvordan man kan flytte arbeidsplasser ut framfor å sentralisere ytterligere.
- Ta i bruk digitalisering til å sikre eksisterende arbeidsplasser og utvikle tilbudene der de er.
- Det innføres en regel om distriktspolitisk konsekvensanalyse av alle reformer.

Med noen få unntak er det også svært få av statens etater som har egne nordområdestrategier. Det fører til at statens nordområdepolitikk blir fragmentert og lite sammenhengende. Utvalget foreslår derfor at flere statlige aktører skal utvikle egne nordområdestrategier.

2. Styrke kommuneøkonomien

En stram kommuneøkonomi gjennom mange år gjør at mange kommuner i dag har diskusjoner om kutt i tjenestetilbudet til befolkningen. Det krever politiske prioriteringer å sette kommunene i stand til å levere gode tjenester. En sterk kommuneøkonomi er helt avgjørende, og Nordområdeutvalget foreslår derfor en styrking av kommuneøkonomien.

3. En helsetjeneste som er der når du trenger den

Helsetjenestene må organiseres nært befolkningen. I dag opplever mange at de må reise langt og ofte over strekninger som er utsatt for vær og vind. Det er behov for å styrke både kommunehelsetjenesten, lokalsykehusene og e-helsetjenester for å sikre et godt tilbud nært der folk bor.

Alle skal være trygge på at hjelpen kommer når de trenger den. Blir du alvorlig syk skal du få rask og god hjelp, også der avstandene er store. Derfor må vi samtidig styrke beredskapen og ambulansetjenesten. Dette er et offentlig ansvar. Befolkningen i nord har fått erfare hvilken utrygghet det skaper når dette ikke fungerer som det skal. Arbeiderpartiet er garantist for at luftambulansetjenesten skal være et statlig ansvar på lik linje med de andre ambulansetjenestene. Sykehusenes er i dag underfinansiert. Vi derfor vi vil styrke sykehusøkonomien.

4. Økt innflytelse over offentlige midler

Nord-Norge har helt unike muligheter for vekst og utvikling. Samtidig er nordområdene mangfoldig med store forskjeller mellom de ulike regionene i landsdelen. Hvilke muligheter og potensial som finnes i nord, vet man best i nord. Nordområdeutvalget foreslår derfor at regionen selv skal ha større innflytelse over statlige midler. Det skal gjøres gjennom å styrke de regionale utviklingsmidlene og øke de regionale forskningsfondene, samt å regionalisere flere ordninger i virkemiddelapparatet.

5. Kultur skaper framtida

Et rikt kulturliv er avgjørende for at folk skal ønske å bo og leve i nord. Langsiktig og målretta kultursatsing er verdifull både for næringsliv, nord som reiselivsdestinasjon og samfunnet i stort. Vi vil videreutvikle de nordnorske kulturinstitusjonene og styrke det statlige engasjementet. Arctic Race, VM i Narvik 2027 og Bodø 2024 er eksempler på kulturprosjekter som skal komme hele Norge til gode, men med en tyngde i og fra nord. Det er avgjørende at slike satsinger ses i en større sammenheng knytta til nordområdene.

Skape verdier av felles ressurser

Vi må skape enda mer i nord. Nordområdene har mye av det verden trenger og kan bidra med inntekter til fellesskapet.

Havet, landbruket, skogressursene, mineralforekomster, petroleum, vann og vindkraft gir store industrielle muligheter. Naturressurser i kombinasjon med teknologi og høy kompetanse er en del av vår fremtid. Verdiskaping fra nye, lønnsomme arbeidsplasser i privat sektor står derfor sentralt vår nordområdesatsing.

Nord-Norge har opplevd økonomisk vekst de siste årene, men verdiene legges i for liten grad igjen i lokalsamfunnene. Dette er «det arktiske ressursparadokset». Arbeiderpartiet ønsker en aktiv næringspolitikk som investerer i ny industri. Mer av ressursene må foredles, videreutvikles og ledes fra nord. Fellesskapets ressurser skal utnyttes bærekraftig og gi verdiskaping lokalt.

1. En aktiv næringssatsing

a) Tre bud for lokal verdiskaping fra næring i nord

Lokalsamfunn skal ha større innflytelse på egne naturressurser som stilles til rådighet for verdiskaping, og lokalsamfunn og fellesskapet skal sikres en rettferdig del av denne verdiskapingen.

1. Still krav. Det må stilles tydelige forhåndskrav til aktørene om lokal verdiskaping, arbeidsplasser og oppbygging av lokal leverandørindustri.
2. Styrk lokale bedrifter. Store anbud deles opp slik at regionale og lokale bedrifter kan delta og bli leverandører til prosjektene.
3. Våre felles ressurser skal gi inntekter til fellesskapet. Skattesystemet må

som prinsipp innrettes slik at bruk av våre felles naturressurser bidrar til kommunene

Med noen få unntak er det også svært få av statens etater som har egne nordområdestrategier. Det fører til at statens nordområdepolitikk blir fragmentert og lite sammenhengende. Utvalget foreslår derfor at flere statlige aktører skal utvikle egne nordområdestrategier.

b) Etablere verdiklatringsprogram for nord

Utvalget foreslår et verdiklatringsprogram som bidrar til en overgang fra råvareprodusent til å utvikle nye kunnskapsarbeidsplasser basert på råvarene. Det vil bidra til økt attraktivitet i våre lokalsamfunn. God forvaltning gjennom bærekraftig bruk må ta vare på økologien og naturverdiene.

Vi vil arbeide aktivt med nasjonalt og internasjonale nærings- og finansmiljø for å få på plass et såkornfond for Nord-Norge.

c) Mineralnæringen

Som en viktig del om omstillingen til grønne næringer vil vi videreutvikle mineralnæringene til å bli verdensledende innen teknologi og bærekraft, slik at vi kan skape jobber av å levere produkter i verdensklasse til Europa og resten av verden. Vi vil etablere et investeringsfond for mineralnæringen i nord med retningslinjer som skal sikre større nasjonalt eierskap, gode arbeidsvilkår og at aktørene tar hensyn til samiske interesser, miljø og klima.

Mineralvirksomhet i nord har potensiale for stor konflikt med andre næringer. Spesielt er det viktig å sikre tradisjonelle samiske næringer og kulturbasert høsting. Mineralnæringen må utvikles i en

sameksistens med disse næringene, hvor det sikres at allerede eksisterende næringer ivaretas.

d) Romprogram

For romindustrien og romnasjonen Norge er det viktig å ha en helhetlig tilnærming til rompolitikken i nordområdene. Utvalget vil etablere et eget program for å utvikle romnæringen i nord. En rekke miljøer springer ut fra en strategisk beliggenhet i nord: På Svalbard, i Tromsø, Narvik og Andøy. Det er en utfordring at det i dag ikke foreligger en helhetlig strategi rundt å videreutvikle disse miljøene.

e) Strategi for reiselivsnæringen i nord

Utvalget vil utarbeide en egen næringsstrategi for reiselivet i de norske nordområdene. Reiselivet i nord er en voksende og viktig næring, men det er knyttet stor usikkerhet til hvordan og hvor hardt koronasituasjonen vil ramme næringen fremover. Vi må jobbe langsiktig for å bygge opp reiselivet, gjennom investeringer i viktige prosjekter, et mer treffsikkert virkemiddelapparat og bedre rammebetingelser. Utvalget vil fremme bærekraftig turisme med flere helårs arbeidsplasser og gode arbeidsvilkår, blant annet gjennom et forsknings- og utviklingsprosjekt i samarbeid med reiselivsnæringen i nord.

f) Stille krav om lokale ringvirkninger til petroleumsnæringen

Energien vår er en verdifull ressurs som tilhører fellesskapet. Den petroleumsaktiviteten som foregår i nord skal gi sterke ringvirkninger slik at lokalsamfunn

som deler av sitt areal og naturressurser får noe igjen gjennom verdiskaping og arbeidsplasser. Utvalget vil stille sterkere krav til ringvirkninger fra prosjekter på norsk sokkel og vi vil gjøre det lettere for lokale leverandører å konkurrere om og vinne kontrakter.

Det må legges stor vekt på de helhetlige forvaltningsplanene som balanserer oljenæringens interesser mot annen næringsvirksomhet som reiseliv og fiskeriene. Ilandføring av olje og gass i nord legger til rette for at landsdelen får ringvirkninger av aktiviteten. Stortingets klare forventninger til ilandføring fra Johan Castberg må realiseres.

2. En havnasjon for framtida

Norge har lange tradisjoner for fiskeri, havbruk, skipsfart og forvaltning av ressursene i havet. I nord spiller dette en viktig strategisk rolle for Norge. I framtida skal vi i større grad leve av havet. Med store, rike havområder og en aktiv næring har Nord-Norge alle forutsetninger for å være den foretrukne plassen for satsing på offshore havbruk.

a) Blått investeringsfond for nye næringer

Utvalget vil etablere et blått investeringsfond for nye marine næringer i nord.

Det grønne skiftet i nord trenger blå næringer. Vi trenger å skape nye arbeidsplasser og redusere utslippene. De nye teknologiene trenger tid for å bli tilstrekkelig kostnadseffektive for å lykkes i en åpen konkurranse.

b) Utarbeide en industriplan for Norskehavet og Barentshavet

Utvalget vil sette fart på satsningen på Norskehavet og Barentshavet gjennom en egen industriplan for området. Slik kan vi skape flere fremtidsrettede arbeidsplasser på havet, ved kysten og på land.

I nordområdene har vi mye hav – og vi har mye vind. Flytende havvind kan bli et svært viktig bidrag for å dekke energibehovet og å nå krevende klimamål. Norges sterke posisjon innen olje og gass, maritim og marin industri er et godt utgangspunkt for at de norske nordområdene skal ha en viktig rolle innen flytende havvind.

Det er en rekke nye næringer som har potensiale for å skape nye arbeidsplasser i nord. For eksempel vil oppdrett av tare i industriell skala kunne skape arbeidsplasser og nye interessante råstoffer, bidra til karbonbinding og gi akvakulturnæringen en ny dimensjon. Utvalget vil styrke satsingen på bioøkonomien i nord for å skape nye arbeidsplasser og nye næringer blant annet knyttet til tang, tare, energi og mineraler.

Utvikling av prosjekter for hydrogen og ammoniakk må være en viktig del av en slik plan. Skal vi klare det krever det at vi har en systematisk tilnærming til havene i nord.

I Industriplanen vil vi stille krav om at sokkelen utenfor vår nordligste landsdel skal bli helt utslippsfri. Leverandørindustrien i nord er en viktig aktør i utviklingen av ny teknologi, kompetanse og investeringer, og vil ha en sentral rolle i å øke verdiskapingen i nord.

c) Rekruttere flere til fiskeryrket

Utvalget vil jobbe for å økt rekruttering til fiskeryrket i nord og gjøre det lettere for unge å etablere seg i fiskerinæringen.

Fiskeri- og sjømatnæringen er bærebjelken i store deler av kyst-Norge, og den fremste forutsetningen for bosetting en rekke steder. Fiskeressursene er fellesskapets eiendom og skal underlegges en bærekraftig forvaltning som stimulerer til rekruttering og lokalt eierskap. Vi ønsker å gjøre dette

gjennom å jobbe for å dempe prisen på kvoter, øke avkortning ved strukturering, innføre eierskapsbegrensninger og innføre sterkere regionale bindinger til retten til å fiske. Kystfiskeflåten er en viktig brikke for å sikre fortsatt bosetting og må gis trygge og forutsigbare rammevilkår. Fisken som blir fanget utenfor kysten i nord, skal som en hovedregel foredles ved anlegg på land. Det er viktig at aktivitetsplikt og leveringsplikt opprettholdes og videreutvikles.

3. Arktisk landbruk

Landbruket er en viktig næring som bidrar til bosetting og verdiskaping i hele landet. I nord er det noen særlig utfordringer knyttet til blant annet klimatiske forhold. Samtidig gir det nordnorske klima råvarene karakter og særpreg som et kvalitetsfortrinn. Utvalget har som målsetting å øke matproduksjonen i nord og samtidig få mer ut av verdiskapingen som kommer av landbruket. Reiseliv og lokalprodusert mat henger nøye sammen. Utvalget vil øke bevisstheten rundt verdien av det som er lokalt produsert. Vi vil slå ring rundt samvirkebedriftene og gi dem rammebetingelser som gjør at de opprettholder sin virksomhet i nord. Det må komme på plass investeringsvirkemidler som oppveier for høyere byggekostnader og lavere markedsverdi på bygg/eiendom i nord.

4. Styrke samfunns- og arealplanlegging i nord

Utvalget mener at den kommunale plan- og bestillerkompetansen er avgjørende for å sikre aktivitet og utvikling for folk og næringsliv i landsdelen. For å sikre en helhetlig samfunns- og arealplanlegging i nord må offentlige aktører bygge tilstrekkelig kompetanse innen planlegging og FNs bærekraftsmål.

Nordområdene kan levere klimaløsninger

Klimaendringene merkes sterkest i nord, men mange av svarene finnes også her. Vi har som mål at nordområdene skal være verdens mest bærekraftige region, som gjennom bevisst og aktiv politikk kan bli et sentrum for det grønne skiftet.

Vi kan øke grønn industribygging, utvikle grønne transportløsninger og en bærekraftig forvaltning av ressursene. Innovative klimaløsninger kan bli et konkurransefortrinn for Norge, særlig for nordområdene.

1. Ny industri fra ren energi

Vi vil kartlegge og ha en forsvarlig utbygging av potensialet for fornybar energi innen vind på land, til havs og solenergi. Utbygging av fornybar energi i nord bør i størst mulig grad kobles til ny industri, slik at mer av verdiskapingen fra ressursene skjer i Norge. En forutsetning for utbygging av nye energiprosjekter er at lokale myndigheter har innflytelse, at verdiskapingen kommer lokalsamfunn til gode og at naturverdier balanseres mot næringsmuligheter og klimaeffekt.

Det grønne skiftet krever energibærere som gir utslippsfrie transportløsninger, som hydrogen og batterier. Norge bør bruke statlig risikokapital for å utvikle et marked for ammoniakk/hydrogen, og utrede etablering av testsenter i nord for bruk av hydrogen i transportnæringen. Utvalget ønsker gode rammevilkår kombinert med krav om at industrien har lokal tilstedeværelse og gir lokal verdiskaping. Slik kan spennende prosjekter som batterifabrikk på Helgeland og hydrogenproduksjon i Berlevåg bli realisert. I nord representerer fangst og bruk av karbon (CCU) en stor forretningsmulighet. Det er flere prosjekter som fanger CO₂ til bruk til blant annet fiskefôr. Dette gir en mulighet for å videreutvikle prosessindustri i nord. Det bør utredes flere virkemidler for fangst og bruk

av karbon, i tillegg til karbonfangst og lagring (CCS).

2. Program for sameksistens i kystsonen

Det kommer til å bli mer aktivitet i kystsonen i årene framover. Vår evne til å tilpasse oss klimaendringene og sørge for havets helse er premisset for å utvikle havnæringene i framtida. Det krever at vi innoverer vår egen forvaltning av havet. De kystnære områdene bør underlegges en mer helhetlig forvaltning lik den vi har bygd opp i havområdene, bygget på vitenskapelig grunnlag, med vekt på bevaring av naturverdiene og lokal medvirkning.

Utvalget vil etablere et program for sameksistens i kystsonen, som forener næring og naturverdier. Vi vil ha kartleggingsprogram av havbunnen for å skaffe kunnskap om livet langs kysten og i fjordsystemene, inkludert å styrke forskningen om fjordøkologien. Samhandlingen mellom forvaltning, næring og sivilsamfunnet styrkes og vi vil legge til rette for utvikling av marine industriparker hvor sameksistens med synergier oppstår.

3. Etablere et industriprogram for sirkulærøkonomi i nord

Industrien kan være en viktig del av klimaløsningen. Ren og rimelig norsk kraft gjør at produksjon i Norge har lavere utslipp. Ettersom verden skal nå klimamålene, vil etterspørselen etter produkter med lite karbonavtrykk øke. Utvalget vil redusere utslippene og forsere overgangen til sirkulærøkonomien, og gi insentiver til industri som tar i bruk sirkulærløsninger som CCU og samarbeid med andre bransjer, som produksjon av marine mikroalger til fiskefôr.

Utvalget vil bygge videre på dagens kompetanse, infrastruktur og teknologi slik at hurtig omstilling og redusert risiko kan bli et fortrinn i utviklingen av eksisterende og ny industri i nordområdene.

4. Arktis som utviklingsarena – grønt katapultprogram

Teknologi og metoder som fungerer i arktisk klima vil være robuste nok til å kunne tas i bruk i de fleste andre deler av verden. Det må utvikles rammevilkår som fremskynder innovasjon og utprøving av teknologi som kan være eksportvare.

Utvalget foreslår at det innføres et eget nordnorsk katapultprogram for grønn innovasjon, som treffer næringer og utfordringer i nordområdene spesielt. Næringsrettede virkemidler (VMA) må bli gjennomgående orientert mot jobb- og verdiskaping som bidrar til at vi når klima- og bærekraftsmålene. Det må stilles til rådighet mer offentlig risikokapital for å bygge bro mellom utvikling og ny lønnsom industri, herunder å skalere opp VMA til å kunne ta større løft slik man har i ENOVA til større havvindprosjekter.

5. Smarte bygder - fremtidens smarte energisystem i distriktene

Den grønne omstillinga må gjøres til en fordel for distrikt og tradisjonelle kystsamfunn. Ny teknologi kan koble lokale behov og næringsgrunnlag med mer klimavennlig og forutsigbar energiforsyning- og produksjon. En kombinasjon av smart energistyring, småskala vind-, vann- og solkraft gjør at man kan minske kostbar oppgradering av nett og større naturinngrep. Utvalget foreslår at det i samarbeid mellom det offentlige, næringsliv og kunnskapsmiljøene legges til rette for en overgang der smarte energisystemer og småskala energiproduksjon tas i bruk i småsamfunn i nord.

Modernisering av infrastrukturen i nord

En utvikling av vei, fly, sjøtransport og fiber er nødvendig for å få til økt verdiskaping. Det må gjøres enklere for folk og varer å ferdes både internt i landsdelen og på tvers av grensene, samtidig som klimaavtrykket reduseres. I nordområdene har Norge særlige muligheter til å utvikle transport uten utslipp.

Andre nasjoner ser mot nord og planlegger infrastruktur for framtida. Vi må ivareta våre interesser i nordområdene og se de internasjonale sammenhengene.

De store infrastrukturutfordringene blir prioritert i Nasjonal Transportplan, men dette er satsinger som må finne sin løsning eller bli igangsatt i løpet av en tiårsperiode fram til 2030.

Skal vi kunne skape mer i nordområdene, bidra sterkere til nasjonalregnskapet og utvikle grønn, utslippsfri transport må infrastrukturen moderniseres. Utvalget forslår at dette skal skje gjennom fire hovedspor:

1. Fra kyst til marked

Vi må koble ressursene med markedet. Transport fra sjømat og andre næringer hindres av flaskehalsene langs transportårene. Utvalget vil fjerne disse flaskehalsene og øke framkommelighet for næringstransportene og befolkningen. Dette innebærer særlig en opprustning av fiskerihavner og et særskilt løft for fylkesveier, sett i sammenheng med riksveiene.

En fremtidsretta og klimavennlig transport krever økt overgang til sjø og bane. Det er et viktig mål å øke transport på kjøll. Kystruta er viktig for transport i landsdelen, og det må fortsatt legges til rette for daglige anløp.

Utvikling av jernbanen i nord vil være et løft for verdiskaping og klimavennlig transport av gods og folk. Nordlandsbanen må utvikles med lav- og nullutslippsløsninger. Dobbeltspor

på Ofotbanen, som en viktig transportåre, må komme på plass. Utvalget mener Nord-Norgebanen må realiseres, og at stadige runder med nye utredninger må avsluttes gjennom at det kommer på plass et grundig beslutningsgrunnlag i NTP, som avklarer trasé- og teknologivalg, klimaeffekt, kostnader og framdrift.

2. Bygge det digitale Arktis

Digitalisering gir nye muligheter, men krever en aktiv stat som sørger for fremdrift. Utvalget ønsker utbygging av moderne bredbånd og utbedring av mobilnettet for å forenkle etablering av næringsvirksomhet i distriktene.

Mulighetene nye løsninger innen satellittkommunikasjon gir, blant annet med nedlastning av data, vil bli veldig viktig for utviklingen av Nord-Norge. Vi vil koble Norge på det internasjonale arbeidet med bygging av fiberkabel gjennom nordøst-passasjen, som kan gi grunnlag for ny industri i nord.

3. Knytte Arktis sammen

Transport over grensene øker mulighet for samarbeid og nytt industrielt samarbeid. I årene framover vil mindre is føre til at Nordøst-passasjen åpnes og gjøre raskere seilinger mellom Asia og Europa mulig. Kombinasjonen av gode havner og klimavennlig jernbanetransport kan gi Norge en unik strategisk posisjon.

For å ta en strategisk posisjon i nordøstpassasjen utvikles Kirkenes som hub, og i samarbeid med finske myndigheter må jernbaneforbindelse til Riovanemi utredes.

Økt aktivitet i havområdene i nord krever økt trafikkovervåking og økt beredskap for søk og redning.

4. Grønne transportløsninger

Vi vil gjøre nordområdene ledende innen utslippsfri transport, både av hensyn til klima og våre bedrifter. Som et marked for tidlig innfasing av nullutslippsløsninger kan Norge gi incentiver til satsing og stille krav til at produksjon av nye løsninger samtidig bygger norsk industri.

Nordområdene bør bli verdens første region med utslippsfri, elektrisk luftfart. Et omfattende kortbanenett og tilgang på ren energi egner seg særlig godt til dette. El-fly representerer en stor mulighet for bedre transporttilbud for folk samtidig som det kan bli en nordnorsk industrisatsing. Vi vil derfor stille opp med en «elbil-pakke» i lufta, med egne incentiver for luftfarten og klare krav om utvikling av ny næring i Norge.

På samme måte ønsker vi en «El-bilpakke» for havet. Utslippene fra sjøfart, fiskeri og havbruksfartøy kan reduseres betraktelig gjennom elektrifisering og hybridteknologi. Virkemiddelapparatet må stille opp med kapital, og det offentlige støtte oppbygging av infrastruktur for lading. Det gjør også Norge ledende på utvikling av ny teknologi, med mulighet for eksport.

Økt sjøtransport er klimavennlig og letter trykket på veinettet. Fylkene må få økonomi til å forsere nullutslipp fra hurtigbåter og ferger. Kravene til utslippsfri skipsfart i nordområdene økes med mål om at skipstrafikken i økende grad drives på utslippsfritt drivstoff som hydrogen og ammoniakk.

Utvikle samisk og kvensk språk, kultur og samfunnsliv

Arbeiderpartiets nordområdepolitikk skal bygge på erkjennelsen at staten Norge er etablert på territoriet til to folk, nordmenn og samer. Folkeretten danner en ramme for de urfolksrettslige rettigheter samene har til å få sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv sikret og utviklet.

Norge skal være et foregangsland når det gjelder urfolks rettigheter. Det er viktig i et nasjonalt, kulturelt perspektiv, men også for vår troverdighet i nordområdepolitikken, nasjonalt og overfor våre naboland.

Derfor vil utvalget styrke Sametinget som folkevalgt organ i Norge og samtidig sørge for at deres stemme løftes i internasjonale fora og inkluderes i spørsmål som berører urfolk.

Det er behov for en satsing på samisk språk og kultur. Utvalget vil ha et nasjonalt, samisk kulturløft for samiske kulturinstitusjoner, kulturnæringer og bedre rammevilkår. Utvalget vil sikre retten til samisk opplæring gjennom nok læremidler og kvalifisert personell. På sikt bør flere elever i landsdelen få til gang til å lære samisk. Det er behov for å øke kunnskapen og bevisstheten om betydningen av samisk språk og kultur i høyere utdanning slik at flere får anledning til å lære om samisk og kvensk språk, kultur og samfunnsliv.

Nordområdene er stedet for de tre stammers møte. Utvalget ser det som et nasjonalt ansvar å sikre og utvikle det kvenske språket og den kvenske kulturen i nord.

Grønn utvikling i et livskraftig familiesamfunn

Øygruppen Svalbard har stor strategisk betydning for Norges muligheter i Nordområdene og Arktis. Svalbardpolitikken er en viktig del av Arbeiderpartiets nordområdestrategi. I takt med at havisen trekker seg nordover øker betydningen av Svalbards rolle ytterligere med hensyn på maritime operasjoner, logistikk og beredskap.

Norge er det eneste landet som har en moderne, sivil utbygd infrastruktur med en tilnærmet normal samfunnsstruktur så langt nord. Longyearbyen skal fortsatt være et livskraftig familiesamfunn med gode tjenester og jobbmuligheter, samtidig som samfunnet skal videreutvikles i en grønnere retning.

1. En kraftfull satsing på klima og miljø på Svalbard

Vi vil gjøre Svalbard til et foregangssamfunn for sirkulærøkonomi og utvikle det til å bli et utslippsfritt samfunn. Longyearbyen er i dag en av Europas mest forurensede byer. Kullkraftverket, som produserer strøm og fjernvarme til boligene på Svalbard, har en estimert levetid frem til 2038. Utvalget vil ha en grønn omlegging av energiforsyningen i Longyearbyen i god tid før dette.

2. Forskning og utdanning

Svalbard, med sin unike arktiske lokalitet og muligheter for feltstudier, har stor betydning for norsk og internasjonal forskning. Svalbard er også viktig for internasjonalt forskningssamarbeid særlig innen klima- og miljørelatert forskning. Parallelt med en oppbygging av utdanningsmuligheter vil utvalget øke den norske forsknings- og innovasjonsandelen på Svalbard. Til sammen vil dette være viktig for å bidra til den totale framtidsutviklingen. Utvalget vil at lokale

kunnskapsleverandører skal ha en sentral rolle i dette.

3. Styrking av etablerte næringer og utvikling av nye næringer

Den videre utvikling av næringslivet på Svalbard skal ha fokus på at man kan tilby stabile og attraktive helårsarbeidsplasser, med ordnede lønns og arbeidsvilkår gjennom hele verdikjeden.

Vi vil sørge for en offensiv og bærekraftig utvikling av Svalbard-samfunnet gjennom satsing på et variert næringsliv basert på øygruppens komparative fortrinn og muligheter. Samtidig som det stimuleres til nytt næringsliv er det viktig at det eksisterende ivaretas og videreutvikles.

Den geografiske plasseringen til Svalbard er ideell for utforskning av atmosfæren og nedlasting av satellittdata. Aktiviteten og kompetansen knyttet til satellittstasjonen på Svalbard er viktig for Norge og behovet for rombaserte tjenester vil fortsette å øke innen områder som samfunnssikkerhet, miljø og klima. Dette skal videreutvikles. Vi må bruke Svalbards strategiske plassering i nord og videreutvikle dets posisjon som hub for beredskap i Arktis.

Reiselivet er en av de største private næringene i Longyearbyen. Sammen med næringen skal vi jobbe for et grønnere reiseliv med en høy andel helårsarbeidsplasser, samtidig som de høye miljømålene på Svalbard ivaretas. For å få til en best mulig utvikling er vi avhengig av en høy organisasjonsgrad, en samordning av bransjen og god dialog med lokalbefolkningen og lokale myndigheter.

